

NOTAT

Til: Kollegiet
Fra: Universitetsdirektøren
Om: Forsøksprosjekt: representasjon i styrer

Tilråding:

Kollegiet viser til notat av 12.01.00 fra Universitetsdirektøren og vedtar at det igangsettes et forsøksprosjekt på gjennomgående faglig representasjon i styrer som beskrevet i notatet.

Departementet søkes om dispensasjon fra følgende bestemmelse i Lov om Universiteter og Høgskoler: §13 nr 4 Sammensetning av avdelingsstyre.

Forsøket får en varighet ut inneværende valgperiode. Ved valgperiodens slutt evalueres forsøket og en videreføring av prosjektet inn i neste valgperiode vurderes.

1. BAKGRUNN

Kollegiet sluttet seg i K-sak 234/98 i hovedsak til Styringsgruppen for ORGUT sitt forslag til framtidig organisasjonsmodell for NTNU og ba Universitetsdirektøren om å arbeide for å iverksette de deler av organisasjonsmodellen som ut fra en rimelig tolkning ligger innenfor Lov om universiteter og høgskoler av 12. mai 1995 nr. 22 (heretter: Universitetsloven). Her er en rekke konkrete prosjekter i gang.

Kollegiet sluttet seg videre til anbefalingene fra Styringsgruppen om - på enkelte punkter - å prøve ut mer radikale prosjekter for å realisere intensjonene i ORGUT-begrepet. I radikal ligger det at prosjektene antas å ville kreve dispensasjon fra Universitetsloven eller lovendring for å kunne gjennomføres. De radikale prosjektene som var skissert kan deles i to:

1. Delegasjon av tilsettingsmyndighet
2. Nye styrings- og ledelsesformer

Når det gjelder det første prosjektet, går dette konkret på delegasjon av tilsettingsmyndighet for tilsetting i professorater til fakultetsnivå. Kollegiet behandlet denne saken på sitt møte 16.11.99 (K-sak 225/99) og besluttet å sette i gang et forsøksprosjekt for å prøve ut denne ordningen for en viss periode. Her vil samtlige fakulteter delta.

Det er det andre prosjektet som ble skissert i ORGUT og som gjelder nye styrings- og ledelsesformer som er aktuelt her. I dette prosjektet ønskes deltakelse av et mindre utvalg av fakulteter. På den bakgrunn er de tre fakultetene for Maskinteknikk, Kjemi og biologi, og Fysikk, informatikk og matematikk forespurt om deltakelse. Alle de tre fakultetene signaliserte interesse for å delta i

forsøksprosjekter i sine høringsuttalelser i ORGUT-prosessen, og har nå sagt seg villige til å delta i dette konkrete prosjektet.

Det opprinnelige forslag til forsøksprosjekt under overskriften nye styrings- og ledelsesformer besto av tre elementer. Dette var *Oppnevning av instituttleder, Samlet ledelse, og Klarere skille mellom styring og ledelse.*

Erfaringer gjort etter ORGUT-vedtaket tilsier at det i denne omgang settes i gang et forsøksprosjekt som har som målsetting å bidra til at vi får en styrking av den faglige styring ved universitetet. En velger nå ikke å ta tak i alle de tre overfor nevnte elementene på bred front. Vi er nå midt inne i en valgperiode, og handlefriheten i forhold til hva en med rimelighet kan sette i gang på det nåværende tidspunkt av nye tiltak er derfor begrenset.

2. FORSØKSPROSJEKT: STYRKING AV DEN FAGLIGE STYRING

2.1 Forsøkets mål og begrunnelse

Den overordnede målsettingen med prosjektet er å styrke den faglige styring ved universitetet. Begrunnelse for dette er - i tråd med premissene for ORGUT - at en ønsker å oppnå følgende:

- Primæroppgavene forskning, undervisning og formidling skal settes i sentrum for organisering både av beslutningssystem og administrasjon.
- Styrke den vertikale koblingen beslutningsnivåene imellom.
- Gi den valgte faglige ledelsen en mer sentral rolle for den samlede virksomheten, og på den måten forsterke fokus mot den faglige aktiviteten.
- Faglige premisser og hensynet til brukerne skal stå i sentrum.
- Strategier og strategiske tiltak skal forankres i den valgte ledelsen og blir fulgt opp på alle nivåer.
- Organiseringen skal gi økt evne til omstilling og til å samhandle, kommunisere og påvirke eksterne aktører som har innflytelse på NTNUs rammebetingelser.
- Organiseringen skal bidra til å utvikle nettverk og felles forståelse internt i organisasjonen.
- NTNU skal framstå med en helhetlig ledelse innad og utad.

2.2 Virkemiddel

Når en nå vil prøve ut ordninger som skal styrke den faglige styring ved institusjonen er det først og fremst de kommunikative aspekter og den informasjon som flyter mellom nivåene som ønskes vektlagt. For å realisere målsettingen om styrket faglig kobling mellom de tre beslutningsnivåene ved universitetet, kan en tenke seg at Rektorat blir nærmere knyttet til Fakultetsstyrene og at Dekanat blir nærmere knyttet til Instituttstyrene. To alternative måter å gjøre dette på er aktuelle:

Modell 1:

Bindingen sentralnivå – fakultetsnivå: Rektor eller Prorektor går inn som leder av Fakultetsstyret mens Dekanus trer ut av Fakultetsstyret og blir Fakultetsstyrets sekretær.

Bindingen fakultetsnivå – instituttnivå: Dekanus eller Prodekanus går inn som leder av Instituttstyret mens Instituttleder trer ut av Instituttstyret og blir Instituttstyrets sekretær.

Modell 2:

Bindingen sentralnivå – fakultetsnivå: Rektor eller Prorektor går inn som eksternt medlem av Fakultetsstyret. Dekanus forblir Fakultetsstyrets leder.

Bindingen fakultetsnivå – instituttnivå: Dekanus eller Prodekanus går inn som eksternt medlem av Instituttstyret mens Instituttleder forblir Instituttstyrets leder.

Uansett hvilken av modellene over som velges bør Rektor og Prorektor dele fakultetene mellom seg og Dekanus og Prodekanus dele instituttene mellom seg slik at hver får ansvar for definerte fakulteter/institutter. På den måten oppnår en den kontinuitet og stabilitet som er nødvendig for at reelle erfaringer fra prøveprosjektet skal kunne høstes. Samtidig vil det av praktiske hensyn som først og fremst gjelder arbeidsbelastning være nødvendig med en arbeidsdeling.

2.3 Varighet

Hvor lenge prøveprosjektet skal vare er avhengig av målsettingen med prosjektet, hva en ønsker å oppnå. Å få til en styrking av den faglige styring innad i universitetet er ikke gjort med tekniske grep alene, men krever også en endring i organisasjonskulturen. Å få til dette forutsetter en viss varighet. Og det er viktig å gi prosjektet tilstrekkelig tid til at reelle erfaringer kan høstes. Dersom en tidsavgrensning forsøket til én valgperiode begrenser en også forsøket til de samme lederne. Dersom prosjektet går over flere valgperioder vil en kunne høste bredere erfaringer med ulike ledere. I tilsettingsprosjektet er varigheten satt til ut 2004, dvs inneværende og neste valgperiode.

Det er også mulig å foreta en evaluering av forsøket etter 2 år, dvs. forut for neste valgperiode, for deretter ta en beslutning om videreføring i enda en periode. Dette anbefales ut fra den vurdering at en da har et bedre vurderingsgrunnlag på hvorvidt dette er et forsøk det er verd å la vare i en samlet periode på 5 år, som er en forholdsvis lang periode å ha et ”dobbel” styringssystem for den valgte ledelse.

2.4 Deltakelse og forankring

Som tidligere nevnt har de tre fakultetene som var positive til å delta i prøveprosjekter i sine høringsuttalelser i ORGUT-prosessen sagt seg villige til å delta i prosjektet.

Kollegiets forutsetning var å gjennomføre prøveprosjekter for et begrenset antall institutter og fakulteter. Det var videre forutsatt at oppgavefordelingen mellom fakultet og sentralnivået skulle være den samme ved prøvefakultetene som ved de øvrige fakultetene. Det er også presisert i kollegievedtaket at deltakelse i forsøk skal basere seg på frivillighet.

Det er tidligere blitt pekt på som lite ønskelig at bare et lite utvalg av fakultetene knyttes nærmere til rektoratet, med henvisning til at det ville kunne skape en følelse av forskjellsbehandling fakultetene imellom. Dette vil kunne kompenseres gjennom et godt samarbeid i rektors ledergruppe Dekanmøtet. For å sikre dette, foreslås at Dekanmøtet blir styringsgruppe for forsøket. På den måten vil en også kunne foreta en kontinuerlig vurdering av effektene av forsøksvirksomheten.

Når det gjelder å styrke kommunikasjonslinjene mellom fakultets- og instituttnivå kan en tenke seg en modell der samtlige institutter ved prøvefakultetene er med i prøveprosjektet. Alternativ kan en også på instituttnivå vurdere å velge ut enkelte institutter som skal være med på utprøvingen. I utgangspunktet har tanken vært at samtlige institutter ved prøvefakultetene skal være med. Her må praktiske hensyn som bl a gjelder arbeidsbelastning på Dekanat ved å inkludere samtlige institutter legges til grunn ved vurderingen.

2.5 Økonomisk ramme

Det antas ikke at gjennomføring av prosjektet innenfor de rammer som her er skissert vil ha særlige ressursmessige konsekvenser.

3. FAKULTETENES VURDERINGER OG VALG AV VIRKEMIDDEL

De tre aktuelle fakulteter ble i notat fra Universitetsdirektøren av 26.11.99 spurt om følgende:

1. Om de tre aktuelle fakultetene ønsker å delta i prøveprosjektet som gjelder styrking av den faglige styring ved universitetet.
2. Hvilken modell fakultetene kunne tenke seg å prøve ut.

De tre fakultetene har behandlet saken i sine Fakultetsstyrer. Samtlige er positive til deltakelse i prosjektet og finner at modell 2 bør velges der Rektor/Prorektor går inn som eksternt medlem i Fakultetsstyrene og Dekanus/Prodekanus går inn som eksternt medlem i Instituttstyrene.

4. DEN NYE HJEMMELEN FOR FORSØK I LOV OM UNIVERSITETER OG HØGSKOLER

KUF fremmet tidligere i år - bl a på bakgrunn av innspill fra NTNU- forslag om endringer i universitetsloven. Stortinget har nå vedtatt lovendringen som trådte i kraft straks. Lovendringen gjelder bl a en ny generelt utformet hjemmel om organisatoriske eller pedagogiske forsøk. Dette innebærer at dersom det velges et virkemiddel for å oppnå målsettingen om å styrke den faglige sammenhengen nivåene imellom ved universitetet som innebærer at dispensasjon fra loven må søkes, er det full anledning til dette nå.

Bakgrunnen for lovendringen er bl a et ønske om å øke den lokale handlingsfriheten. I brevet fra KUF der det informeres om lovendringen, fremheves det at det er et ønske at bestemmelsen om forsøksvirksomhet brukes aktivt til å stimulere lokale prosjektideer når det gjelder faglig innhold, arbeidsformer og organisering. I brevet heter det at "det er et mål at forsøk skal kunne gi erfaringer som resulterer i varige forbedringer for funksjonsmåten i hele eller deler av sektoren."

Forsøkshjemmelen innebærer at dersom ordninger som ønskes utprøvd ikke lar seg realisere innenfor universitetsloven er det anledning til å søke om avvik fra loven. Departementet kan søkes om dette etter innstilling fra Kollegiet.

Hjemmelen er utformet som en forsøkshjemmel og ikke som en ordinær unntakshjemmel. Dette innebærer at for å søke om anvendelse må det dreie seg om forsøk i lovens forstand. Hensikten er mao å prøve ut alternative ordninger på bestemte områder som kan gi læring og som på bakgrunn av erfaringer kan gi signaler om eventuelle behov for endringer i regelverket. Det stilles krav om evaluering av alle forsøk som igangsettes.

Det forutsettes videre at forsøk må være tidsavgrensede. Departementet må søkes dersom det er behov for forlengelse av tidsrammene. Ellers gjelder at hensynet til studentenes rettssikkerhet og ansattes og andres medinnflytelse, dvs demokratiske styringsordninger, må ivaretas under forsøket.

5. BEHOVET FOR Å SØKE OM DISPENSASJON FRA UNIVERSITETSLOVEN

Hvilke paragrafer i Universitetsloven det eventuelt må søke om dispensasjon fra for å kunne gjennomføre prøveprosjektet på "styrket faglig styring" ved universitetet avhenger av hvilket virkemiddel som velges for å oppnå målsettingen med prosjektet. Målet er å bedre kommunikasjonen

nivåene imellom og å bedre koblingene i de faglige ledelsesstrukturene. For å oppnå dette er de aktuelle fakultetene enige om et virkemiddel som innebærer at

- rektor/prorektor går inn som eksternt medlem av fakultetsstyrene
- dekanus/prodekanus går inn som eksternt medlem av instituttstyrene

Hvilke konsekvenser har valg av dette virkemiddelet for om dispensasjon fra Universitetsloven må søkes og i så fall fra hvilke paragrafer må det søkes dispensasjon? Tre forhold må vurderes i den sammenheng. Dette er:

- a) Hvem kan regnes som eksterne medlemmer i fakultets- og instituttstyrene
- b) Hvem oppnevner/hvordan velges eksterne medlemmer i styrene
- c) Størrelse og fordelingen på ulike typer medlemmer i styrene dersom de utvides med ett eksternt medlem.

a) Eksterne medlemmer i styrene

Rektor eller prorektor vil dersom de går inn som medlemmer i fakultetsstyrene bli å regne som eksterne representanter, og dekanus eller prodekanus som eksterne medlemmer av instituttstyrene.

KUF har med brev av 16.11.99 samtykket i NTNUs forståelse av at eksterne medlemmer av fakultetsstyret må forstås som fakultetseksterne. På bakgrunn av dette må en kunne anta at også rektor/prorektor og dekanus/prodekanus vil kunne regnes som eksterne medlemmer i henholdsvis fakultets- og instituttstyrene.

Det er dermed ikke behov for å søke om dispensasjon fra Universitetsloven på dette punkt.

b) Valg/oppnevning av eksterne medlemmer

Når det gjelder valg og funksjonstid for medlemmer av avdelingens og grunnenhetens styringsorganer heter det i Universitetslovens § 13 nr 7 at det er institusjonens styre som gir regler for dette.

Dagens praksis ved NTNU har vært slik at fakultetsstyrene har foreslått overfor Rektor eksterne medlemmer til styret. Rektor har så oppnevnt de eksterne representantene. Tilsvarende har vært gjort på instituttnivå. De eksterne representantene har dermed ikke blitt valgt inn i styrene av de stemmeberettigede på fakultetene og instituttene. I K-sak 234/98 pkt. 2 a heter det at de eksterne representantene i fakultetsstyrene utpekes av rektor etter forslag fra fakultetet.

Det har vært noe tvil om denne praksis har vært i overensstemmelse med Universitetsloven, og i brev av 11. januar 1999 søkt NTNU Departementet om dispensasjon fra Universitetsloven når det gjelder valg av eksterne medlemmer til styrene slik at eksterne medlemmer kan utpekes av Rektor. I brev av 16.11.99 gis NTNU i medhold av Universitetslovens §2a mulighet til å prøve ut en ordning i 6 år som innebærer at Rektor utpeker eksterne medlemmer til fakultetsstyrene. I Departementets brev heter det at NTNU selv avgjør hvilken instans som kan legge fram forslag til eksterne medlemmer for rektor, og nærmere bestemmelser for hvordan dette skal skje.

På bakgrunn av dette er det ikke behov for å søke ytterligere dispensasjon fra Universitetsloven på dette punkt. Det foreslås at Kollegiet på vegne av Rektor oppnevner Rektor eller Prorektor og at Fakultetsstyret oppnevner Dekanus eller Prodekanus som eksterne medlemmer i de aktuelle styrene.

c. Sammensetning av styrene

Det er Kollegiet som i henhold til Universitetslovens § 13 nr 3 fastsetter fakultetsstyrenes sammensetning og størrelse etter innstilling fra Kollegierådet. Reglene om sammensetning av fakultetstyrene framgår av Universitetslovens § 13 nr 4.

Med hjemmel i Universitetslovens § 13 nr 3 vedtok Kollegiet i K-sak 234/98 pkt 2 a generelle bestemmelser om fakultetsstyrenes sammensetning. Her heter det at fakultetsstyrene skal ha fra 9 - 13 representanter og at minst to av disse skal være fakultetseksterne.

Kollegiet vedtok i K-sak 35/99 fakultetsstyrenes sammensetning konkret. Den samme sammensetning av fakultetsstyrene for de tre aktuelle fakultetene ble vedtatt. Dersom rektor/prorektor går inn som eksternt medlem i fakultetsstyrene vil vi få følgende sammensetning av styrene ved de tre aktuelle fakultetene:

	Universitetslovens §13 nr 4	Fakultetstyrene ved KB, FIM og Maskin	
		Nåværende sammensetning	Sammensetning ved utvidelse med ett eksternt medlem
Fast til satt i undervisnings og forskerstilling	51 – 60 %	7 (53,8%)	7 (50 %)
Midlertidig tilsatte i undervisnings- og forskerstilling	0 – 10 %	1 (7,7%)	1 (7,1%)
Teknisk-administrativt personale	5 – 25 %	1 (7,7%)	1 (7,1%)
Studenter	15 – 25 %	2 (15,4%)	2 (14,3%)
Representanter fra praksisopplæring	0 –20 %	0	0
Eksterne representanter	0 – 20 %	2 (15,4%)	3 (21,4%)
SUM		13 (100%)	14 (100%)

Som det går fram av tabellen over vil en tilføring av ett eksternt medlem i de aktuelle fakultetsstyrene føre til avvik fra kravene til prosentfordeling av ulike medlemsgrupper i Universitetslovens § 13 nr 4. Heller ikke er det mulig å komme inn under alternativet å sette sammen fakultetstyret på samme måte som Kollegiet. I § 6 om *Styrets sammensetning* heter det bl a at Styret skal ha 9, 11 eller 13 medlemmer.

Dette betyr at for å kunne sette i gang forsøksprosjektet på en styrking av den faglige kommunikasjonslinjen nivåen imellom ved NTNU, må det søkes dispensasjon fra universitetslovens § 13 nr 4.

6. KONKLUSJON

På bakgrunn av det som er sagt ovenfor anbefales det at det igangsettes et prøveprosjekt på styrking av den faglige styring ved universitetet som beskrevet i dette notatet.

Det anbefales på bakgrunn av samtaler med Dekanene på de tre deltakende fakultetene og Fakultetsstyrenes vedtak at modell 2 der Rektor/Prorektor går inn som eksternt medlem i Fakultetsstyret og at Dekanus/Prodekanus går inn som eksternt medlem av Instituttstyret velges. Modell 1 der Rektor/Prorektor og Dekanus/Prodekanus går inn som styreleder for henholdsvis Fakultets- og Instituttstyret betyr at Dekanus og Instituttleder må tre ut av styrene og bli styrenes

sekretær. Dette betyr en endring i rollen både som Dekanus og Instituttleder som er såpass radikal at det ikke anbefales gjennomført midt i en valgperiode. Samtidig må det legges til at instituttlederrollen etter ORGUT nettopp har vært gjenstand for omfattende endringer.

Målsettingen med prosjektet er en styrking av den faglige vertikale koblingen beslutningsnivåene imellom gjennom bedre kommunikasjon og informasjonsflyt. Dette kan oppnås like godt ved at Rektor/Prorektor går inn som eksternt medlem i Fakultetsstyrene og at Dekanus/Prodekanus går inn som eksternt medlem i Instituttstyrene. Den mest radikale modellen der styrelederfunksjonen overtas av valgt leder på nivået over skulle dermed ikke være nødvendig for å oppnå målsettingen med prosjektet.

For at prosjektet skal kunne gjennomføres i praksis uten for stor arbeidsbelastning på Rektorat og Dekanat anbefales at Rektor og Prorektor blir faste medlemmer i hver sine Fakultetsstyrene og at Dekanus og Prodekanus blir faste medlemmer av hver sine Instituttstyrene. Det anbefales videre at Rektor og Prorektor blir varamedlemmer for hverandre og tilsvarende for Dekanat. For at læringsverdien av prosjektet skal bli best mulig er det å foretrekke at samtlige institutter ved prøvefakultetene deltar i prosjektet.

Det anbefales at prosjektet i første omgang varer ut inneværende valgperiode. Ved periodens slutt evalueres prosjektet bl a med tanke på utvidelse til en ny valgperiode.

Universitetsdirektøren vil komme tilbake til Kollegiet angående nærmere bestemmelser og utfyllende beskrivelse av prosjektet etter KUFs behandling av saken.

Vedlegg:

1. Brev av 06.12.99 fra Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk
2. Brev av 11.01.00 fra Fakultet for maskinteknikk
3. Brev av 12.01.00 fra Fakultet for kjemi og biologi
4. Brev av 11.01.99 fra NTNU til KUF
5. Brev av 13.07.99 fra KUF til NTNU
6. Brev av 16.11.99 fra KUF til NTNU
7. Universitetslovens § 6 og § 13